

UNIVERSELL UTFORMING LOKAL TILPASNING I BYDEL GRÜNERLØKKA

Rapport fra et tverrpolitisk utvalg oppnevnt av Bydelsutvalget.
Grünerløkka 15. mai 2009.

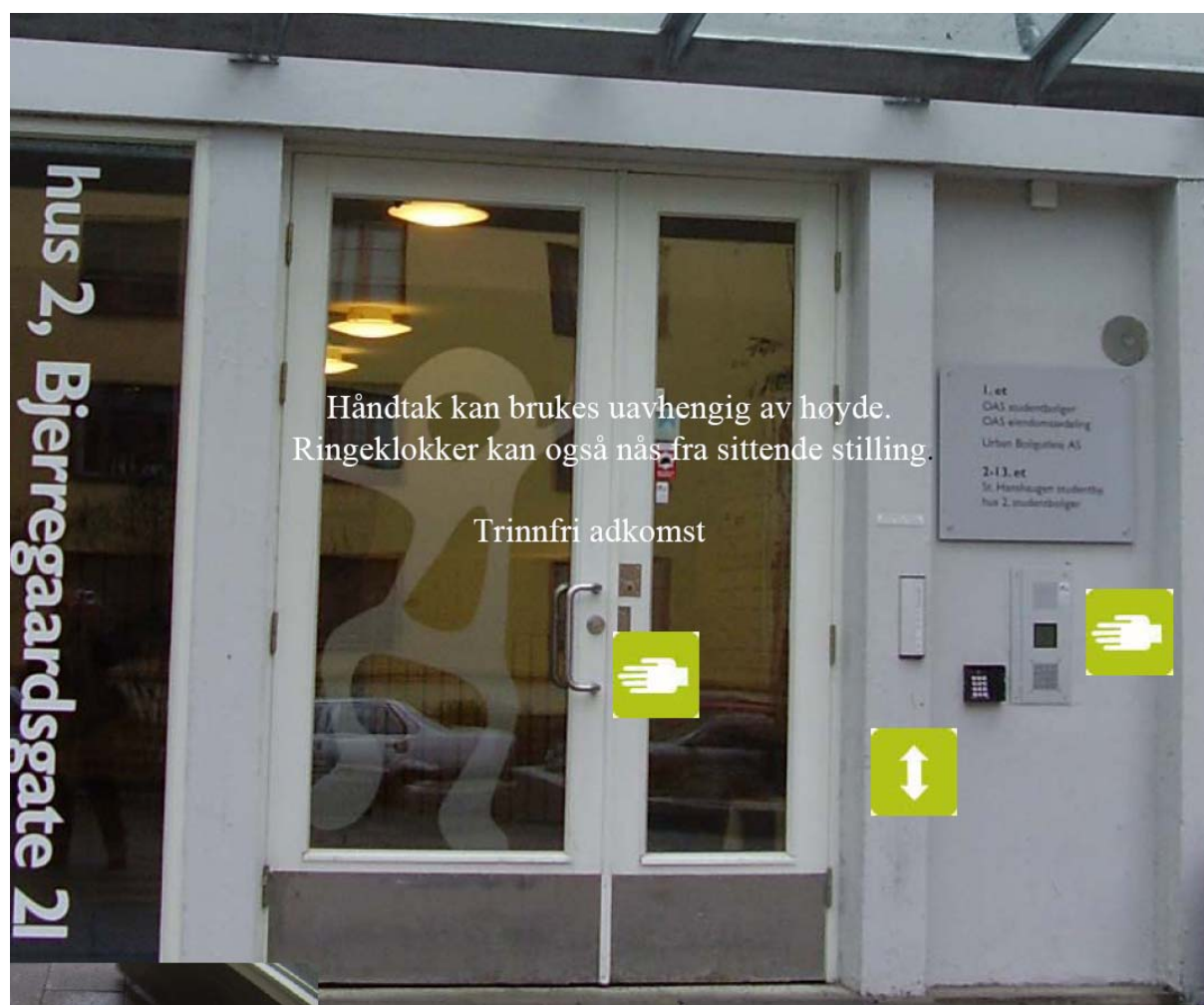

Foto: Karin Høyland, NTNU/SINTEF Byggforsk, 2007.

INNHold

UNIVERSELL UTFORMING	2
Hva er ”Universell utforming”?	2
Sju prinsipper for Universell utforming	3
Utvalget for universell utforming	3
Universell utforming i Norge og i Oslo	3
UNIVERSELL UTFORMING I BYDEL GRÜNERLØKKA	4
Utvalgets oversikt over arbeids- og problemområder	4
Arbeids- og problemområder - detaljert	5
A. Intern organisering av universell utforming i bydelen	5
B. Informasjon	6
C. Samarbeid	6
D. Nye prosjekter, bygg og anlegg	7
E. Utleie av kommunal grunn (fortau, parker, plasser)	8
F. Tilgjengelighet	9
G. Gatepatuljering og inspeksjoner	10
H. Rammebetingelser for universell utforming	11
FORSLAG TIL VEDTAK	12
Referanseliste	13
VEDLEGG 1 Mandat	16
VEDLEGG 2 Oversikt over info fra kommunale etater, tiltak mv.	17
- respons på spørreundersøkelse og eposter fra utvalget	

UNIVERSELL UTFORMING

Hva er ”Universell utforming”?

”Universell utforming” (UU) er utforming av produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming (Universell utforming – begrepsavklaringer. Miljøverndep. 2007; ref.liste).

”Alle mennesker” vil inkludere de som er synshemmet (svaksynte, blinde), hørselshemmet, bevegelseshemmet (avhengig av rullestol, krykker), orienteringshemmet (syn og hørsel) og miljøhemmet (astma, allergi, lungesyke). Videre bør hensyn tas til barnevogner, barn på sykkel med støttehjul etc. Listen er lang; full uttelling kan knapt oppnås for alle til en hver tid.

Ulogiske planløsninger, f.eks. at man ikke ledes naturlig dit man skal, eller fra der man kommer inn og dit man skal, f.eks. til resepsjon/heis o.l. er et viktig moment for orienteringshemmede.

Utslipp av avgasser og annet til luft kan være et stort problem for allergikere og andre. For å avhjelpe dette er naturlige grønne lunger/friområder svært viktige, og utvalget vil understreke at arbeidet med å bevare de grønne områdene i bydelen er sentralt.

Universell utforming kan omfatte både transport, informasjons- og kommunikasjonsteknologi i tillegg til det fysiske. Utvalget støtter denne oppfatningen og tror bydelen vil være i forkant av fremtidig spesifisering av lovteksten hvis de vurderer arbeidet i en slik kontekst.

Sju prinsipper for Universell utforming

1. Like muligheter for bruk
Utformingen skal være brukbar og tilgjengelig for personer med ulike ferdigheter.
2. Fleksibel i bruk
Utformingen skal tjene et vidt spekter av individuelle preferanser og ferdigheter.
3. Enkel og intuitiv bruk
Utformingen skal være lett å forstå uten hensyn til brukerens erfaring, kunnskap, språkferdigheter eller konsentrasjonsnivå.
4. Forståelig informasjon
Utformingen skal kommunisere nødvendig informasjon til brukeren på en effektiv måte, uavhengig av forhold knyttet til omgivelsene eller brukerens sensoriske ferdigheter.
5. Toleranse for feil
Utformingen skal minimalisere farer og skader som kan gi ugunstige konsekvenser, og minimalisere utilsiktede handlinger.
6. Lav fysisk anstrengelse
Utformingen skal kunne brukes effektivt og bekvemt med et minimum av besvær.
7. Størrelse og plass for tilgang og bruk
Hensiktsmessig størrelse og plass skal muliggjøre tilgang, rekkevidde, betjening og bruk, uavhengig av brukerens kroppsstørrelse, kroppsstilling eller mobilitet.

Andersen og Berg 2003; sitert i Kann og Guttu 2005 (ref.liste Statlig)

Utvalget for universell utforming

Høsten 2008 ble det foreslått å opprette et utvalg i bydelen for å vurdere tilgjengelighet og framkommelighet. Utvalget for Universell utforming ble vedtatt i Bydelsutvalget (sak 131/08; 17/12-08) og oppnevnt i Byutviklingskomiteen (sak 05/09; 19/1-09) med sammensetning: Silje Njarde Tangnes (A), Siri Engesæth (V), Ole Einar Olsen (Multippel skleroseforeningen /FFO), Klaus Bryn (R; leder). Rapportens vedlegg: 1) Mandat; 2) Info fra kommunale tiltak.

Universell utforming i Norge og i Oslo

Universell utforming har i de seneste år fått mye oppmerksomhet på alle nivåer i Norge. En ny lov (Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven; 1/1-2009) vil etter hvert få tydelig innflytelse på utforming av kommende prosjekter innen bygg og anlegg. Den gir rammer for bruk av offentlig grunn (fortau, gater, plasser og parker). Loven vil også virke inn på utforming og presentasjon av informasjon for å redusere ikke-fysiske hindringer.

På statlig og kommunalt nivå er det utarbeidet temahefter, strategiplaner, handlingsplaner og veiledninger. For Oslo kommune – sentralt og i etatene – er handlingsplaner og strategiplaner dels vedtatt, dels er de kommet langt i beslutningsprosessen. Forskrifter er underveis og flere etater har allerede utarbeidet handlingsplaner og/eller strategiplaner (se referanseliste).

Regjeringen har nylig (14. mai 2009) lansert en handlingsplan for "Universal tilrettelegging" – utbedring av bl.a. offentlige bygg for personer med funksjonshemninger. Det blir en viktig oppgave for bydelen å holde seg oppdatert på alle nye handlingsplaner, forskrifter mv.

UNIVERSELL UTFORMING I BYDEL GRÜNERLØKKA

Arbeidet med Universell utforming er i oppstartsfasen i bydelen, og utvalgets arbeid blir et element i dette. Bydelen bør være spesielt observant på utformingen av *strøksgatene* (se pkt. D) som er et opprustingstiltak som snarlig vil komme. I tillegg kan det forventes at det vil komme flere pålegg etter hvert som arbeidet skrider fram i Byrådet, og på nasjonalt plan. Utvalget vil anbefale Bydelsutvalget å være i forkant av denne utviklingen.

For *nye bygg og anlegg* i bydelen virker kommunale planer/forskrifter inn på saksbehandling og prosjektering – som håndteres bl.a. av kommunale etater. Bruken av offentlig/kommunal grunn i bydelen (gater, fortauer mv) ligger også inn under kommunale etater: Samferdselsetaten (SAM) og Trafikketaten (TET), men *Bydelen* er også direkte involvert, for eksempel ved utleie av parker, fortau etc. Innenfor rammen av lov og (kommende) sentrale forskrifter kan Bydelen i tillegg lage lokale ”regler”, som i så fall kan gå noe lenger, og være mer detaljert enn rammene.

For *eksisterende bygninger og anlegg* er det ikke like enkelt for kommunale etater å gripe kontrollerende inn for å heve nivået på Universell utforming. Her vil det i større grad være tale om samarbeid, kanskje med finansielle støtteordninger for å oppnå en bedring av den Universelle utforming.

Utvalgets arbeid.

For utvalget var det mange regler og mye eksempelmateriale å ta utgangspunkt i, fra statlig, kommunalt, interkommunalt, etatlig og privat hold. Utvalget har begynt å trenge inn i materialet, og i hovedsak arbeidet slik:

- ordinære møter; pga stort omfang, noen flere enn antatt i mandatet,
- epost og SMS internt i utvalget, og overfor Bydel (Eigil Jakobsen, Lise Olsen)
- epost-henvendelser til etater i enkeltspørsmål
- annonsering av UU-utvalg/arbeid i Østkantavisa
- Østkantavisa har hatt et intervju med utvalget (7/5-09)
- initiativ (m/SAM) til et orienteringsmøte for Bydelsadministrasjonen/BU
- spørreundersøkelse (m/Bydel); utsending til kommunale institusjoner/tiltak (arbeidet ikke avsluttet; en oversikt er gitt i vedlegg 2).
- brev til Sykehjemsetaten om defekt metallrist over lyssjakt utenfor G. sykehjem
- utsendt info om muligheter for å søke støtte til HC-tiltak, til to som hadde meldt konkrete ønsker i spørreundersøkelsen

Utvalgets oversikt over arbeids- og problemområder

A. Intern organisering av universell utforming i bydelsadministrasjonen

- Strategisk plan
- Etablere en kontaktperson for Universell utforming (”UU/bydel”)
- Allokering av personellressurser til UU/bydel
- Avklare ansvarsforhold og rutiner for UU/bydel

B. Informasjon

- Informasjon til publikum, leietagere
- Oppgradering av informasjonssystemer/hjelpemidler og informasjon
- Informasjonsutveksling med kommunale etater og sentrale myndigheter

- C. Samarbeid
 - Samarbeid med kommunale tiltak/institusjoner i bydelen
 - Samarbeid med kommunale etater (for koordinering av inspeksjon, tiltak og kontroll)
- D. Nye prosjekter, bygg og anlegg
 - Innspill i kommunal saksbehandling
 - Innrapportering vedrørende bygge- og anleggsfase (graving, merking, sikring)
- E. Utleie av kommunal grunn (fortau, parker, plasser)
 - Kortvarig/midlertidig utleie
 - Tidsbegrenset, men i praksis mer permanent utleie (kontrakttid 1 år med forlengelse)
- F. Tilgjengelighet
 - Sviktende vedlikehold (gater, fortau, parker, plasser)
 - Behov for reparasjon/utbedring/oppgradering av fortau mv.
 - Tilgjengelighet til butikker, kaféer og restauranter
 - Behov for utbedring av eksisterende bygninger (trapp, rampe, heis, dør, merking)
 - Framkommelighet/tilgjengelighet ved områder med reparasjon, utbedring, påbygging
 - Nedsatt tilgjengelighet vinterstid (fare for takras, merking, avvisere)
 - Blokkering av handikap-plasser (snødumping på HC-plasser)
- G. Gatepatuljering og inspeksjoner
 - Periodevise inspeksjoner av områder med kjent nedsatt tilgjengelighet – av UU/bydel
 - Løpende inspeksjoner i samarbeid med andre
 - BydelsRusken?
 - trafikkbetjener fra TET?
 - andre?
 - Oppfølging av steder med kontraktutleie
- H. Rammebetingelser for universell utforming
 - Søknad om midler fra sentralt hold
 - Bistå borettslag, gårdeiere etc. med søknad om finansiering/støtte for utbedringer
 - Søke om bedre muligheter for sanksjoner ved kontraktbrudd
 - Innspill for bedring av kommunale rutiner/forskrifter/finansiering

Arbeids- og problemområder – detaljert

A. Intern organisering av universell utforming i bydelsadministrasjonen

Bydelen har nylig omrokkert litt på ressurser, ved å involvere en ekstra person i oppgaver innenfor universell utforming. Sammen med Eigil Jakobsen blir Lise Olsen sentral ved håndtering av utleie og bruk av fortau m.m.; inspeksjoner og oppfølging av praksis; klagebehandling; informasjon og dialog med leietakere og andre.

Utvalget mener det er viktig at en funksjon som kontaktperson i bydelsadministrasjonen (heretter kalt UU/bydel) formaliseres for å sikre permanent fokus på universell utforming. Personellressurser må tydeliggjøres, og trolig styrkes.

UU/bydel skal stå for mottak og behandling av søknader (for eksempel leie av fortausareal), klager (fra naboer og befolkning ellers), og spørsmål og henvendelser (fra etater og folk). UU/bydel bør sikre seg kopi av alle relevante søknader/korrespondanse som ligger inn under Trafikketaten (TET) eller Samferdselsetaten (SAM), for saker som berører bydelen. Dette kan for eksempel være plassering av containere på gate/fortausgrunn, inngjerding/merking av graveområder o.l.

UU/bydel bør ta direkte initiativ overfor aktuelle etater for å sikre noen enkle prosedyrer for oversendelse av relevant informasjon (se også C. Samarbeid).

Er det behov for et mer permanent Råd for universell utforming? Dette bør vurderes og må da ses i sammenheng med oppgaver for andre råd og utvalg i bydelen.

Bydelen er pålagt å utarbeide en Strategisk plan for universell utforming, og denne rapporten vil inngå i arbeidet.

B. Informasjon

Universell utforming er dynamisk, både på det formelle plan (lover og forskrifter – innen mange etater), og mer konkret, på gateplan. Nye aktører, som for eksempel nye eiere av kafeer mv., kommer stadig på banen, og må "læres opp". Nye typer problemstillinger vil også sikkert dukke opp.

Informasjon fra bydelen må komme i en form som gjør at den er tilgjengelig for alle aktuelle mottakere. Det vil ikke alltid være tilstrekkelig at informasjon er elektronisk tilgjengelig. Derfor må informasjon som normalt kun gis elektronisk følges opp på andre måter slik at den blir alment tilgjengelig.

Her må det tas hensyn til at både språk og moderne elektronikk kan utgjøre en barriere.

I 1999 kom det retningslinjer for å lette allmenn tilgjengelighet til informasjon på internett (Web Content Accessibility Guidelines; WCAG). IT-ansvarlige/web-utviklere må ta spesielle hensyn. Retningslinjene angir tre prioriteter/nivåer: 1) A-krav som *må* tilfredsstilles av web-utviklere; 2) AA-krav som *bør* tilfredsstilles; og 3) AAA-krav som kan tilfredsstilles. Retningslinjene er nettopp (des. 2008) kommet i ny versjon WCAG 2.0 (ref.liste).

Utvalget ber IKT-ansvarlig i bydel gjennomgå kravene i WCAG 2.0 og vurdere oppfølging.

Utvalget har tatt initiativ til annonse og intervju i Østkantavisa, for å styrke bevisstheten om universell utforming, og for å oppfordre til å komme med innspill.

Utvalget ber UU/bydel fortsette med tiltak for å rette oppmerksomheten mot universell utforming, særlig når det er viktige milepæler i arbeidet.

Ved utforming av oppslag, skilt, informasjonstavler etc. (særlig i parker og på plasser) er det viktig å ta hensyn til alle brukergrupper.

C. Samarbeid

Samarbeid med kommunale tiltak/institusjoner i bydelen kan bidra til å høyne nivået på universell utforming. UU/bydel må kunne fungere som et kompetansepunkt som kan håndtere henvendelser, og selv være initiativtaker på området.

Utvalget har initiert en spørreundersøkelse blant kommunale tiltak og institusjoner i bydelen, om disses syn på tilstanden på eget område. Arbeidet med spørreundersøkelsen er ikke avsluttet (se vedlegg 2), men foreløpig er dette oppnådd: fokus er rettet mot betydningen av universell utforming; UU/bydel og etater har fått kjennskap til hverandres kontaktpersoner; flere etater ser fram til møte med bydel/bydelsutvalg; og noen problemer er synliggjort.

UU/bydel må følge opp den aktuelle spørreundersøkelsen og vurdere behov for andre spørreundersøkelser – eller andre former for kommunikasjon – i nær kontakt med de kommunale tiltakene.

Samarbeid med kommunale etater. Flere etater er relevante og viktige samarbeidspartnere for bydelen i saker som angår universell utforming.

Samferdselsetaten (SAM) har ansvar for veier som ikke er definert som lokalveier, og har kommet langt i arbeidet med Strategiske og handlingsplaner.

Trafikketaten (TET) har praktiske oppgaver som omfatter tilsyn ”på gata” (parkering, plassering av reklameskilt etc.), og i noen grad har TET fått delegert myndighet til å bøtelegge ved overtredelser, eller å bruke andre sanksjonsmidler.

UU/bydel oppfordres til å etablere nær kontakt med TET, som allerede har signalisert at de imøteser nærmere kontakt med bydelen.

UU/bydel bør etablere et aktivt kontaktnett med aktuelle UU-personer i etatene. SAM har i epost til utvalget foreslått et møte med bydelen, og tilsvarende fra TET. Svar på spørreundersøkelse og andre henvendelser gir info om kontaktpersoner.

D. Nye prosjekter, bygg og anlegg

Lover, forskrifter og andre offentlige rammeverk innen universell utforming tar i stor grad sikte på utforming av framtidige bygg, fortau, gater mv. Men krav til universell utforming vil der det er mulig gjelde også for saker som allerede er kommet langt i behandlingen. Undervisningsbygg KF uttrykker dette slik: ”Kravspesifikasjon 2009 skal legges til grunn ved nybygg, rehabilitering og vedlikehold” (brev til bydelen april 2009).

Innspill i kommunal saksbehandling

Samferdselsetaten bruker betegnelsen *strøkgater* på gater som vil bli prioritert for oppgradering mhp. universell utforming. I vår bydel regnes tre gatestrekninger som strøkgater (Markveien nedenfor Olaf Ryes plass; Thv. Meyers gate fra Olaf Ryes plass til toppen av Birkelunden; og Trondheimsveien nedenfor Lakkegata skole). Her er det travel ferdsel og ofte fortaushindringer. Utstilte varer og utplasserte kafebord/stoler utgjør et konfliktfelt. Dette må bli kjerneområder også for bydelens egen styrking av universell utforming.

Mange saker fra Plan- og bygningsetaten (PBE) er til høring i bydelen, som må påse at det tas tilstrekkelig hensyn til universell utforming. I tillegg til nye saker vil dette også gjelde saker

som har vært under behandling fra før lov og forskrifter om universell utforming trådte i kraft. Generelt vil krav til universell utforming nå fremmes i alle saker der det ikke er truffet vedtak.

Innrapportering av problemer i bygge- og anleggsfase (graving, merking, sikring).

Steder med bygging, reparasjoner, graving og andre fysiske tiltak av noen størrelse – på eller tett inntil fortau, gater og andre ferdselsområder – utgjør en stor utfordring for fri ferdsel. Litt kompliserende for oversikten er det at beliggenheten vil variere. PBE har klare regler for bl.a. framkommelighet og tilgjengelighet for ferdige bygg etc., men i byggeperioder kan ferdsel være vanskelig. Da er regler mindre tydelige, og situasjonen er ikke alltid like lett å følge opp i praksis.

Carl Berners plass vil i lengre tid utgjøre et stort framkommelighetsproblem. Stadig flytting av buss- og trikkeholdeplasser er et alment problem, men flere grupper rammes spesielt sterkt.

I nærheten av bygge- og anleggsarbeider er det ofte sterkere behov for satsing på arbeid med universell utforming, fra såvel UU/bydel, som fra aktuelle etater. Det kan også være ekstra stort behov for samarbeid om kontroll mellom ulike aktører.

E. Utleie av kommunal grunn (fortau, parker, plasser)

De som leier fortausarealer (kaféer, butikker) søker direkte til UU/bydel. Oppsetting av kontrakter og avtaler gir bydelen mulighet for å gi informasjon, synliggjøre vanlige krav for Oslo, og eventuelt å stille lokale krav.

Utleie av fortau (for kafedrift etc.) skal følge etatsregler gitt av Etat for byutvikling (EBY). For utleid areal på fortau skal det være minst 2 meter fra fortauskant til grensen for leiearealet. Dette er et overordnet krav, som det skal tungtveiende grunner for å dispensere fra (men i praksis syndes det ofte mot dette kravet).

I reglene står det ikke noe om oppmerking av arealgrenser. I Stavanger fant man dette fornuftig å presisere (ref.liste): ”Avgrensingen av arealet skal være tydelig markert”.

Ved behandling av søknad og inngåelse av avtale må det uansett overfor leietaker avklares konkret hvilken del av fortauet avtalen gjelder for. Utvalget mener det er viktig at utleiearealet avmerkes tydelig, på en ikke skjemmende måte.

UU/bydel må finne ut om det er behov for å formulere noe om arealoppmerking i sentrale regler, om det skal uttrykkes i lokale regler for bydelen, eller om det er tilstrekkelig å ta det inn i kontrakt for utleie.

Utvalget ser det som en klar fordel om det blir lokal praksis å synliggjøre arealgrenser ved utleie av areal på fortau (og i parker). I kontrakter for utleie skal det, der dette er relevant, konkret vises til slike grenser.

Det er avgjørende med klare rutiner i UU/bydel for informasjon overfor kafeer, butikker etc.; varsling om ureglementert praksis og melding til leietakere om tidsfrist for å rette opp feil. Det er viktig at denne informasjonen er lett å få tak i og lett å forstå.

UU/bydel bør ha en enkel brosjyre (info-flak) for leietakere av fortausgrunn. Her bør det framgå alt om regler, hvordan man søker, saksbehandling i bydelen – og at overtredelser kan føre til sanksjoner: at bydelen uten forvarsel kan heve avtalen, eller ikke forlenge den.

F. Tilgjengelighet

Mange steder er fortau av foreldet og utilstrekkelig kvalitet (for sterk skråning sidelengs, hullete, lappvis asfaltering). Selv om det ikke er aktuelt med godkjenning som for nyanlegg, kan det være påkrevet med registrering og innrapportering (for meldingsrutiner, se pkt. G).

Bydelens fortau er av en kvalitet som utgjør en utfordring (f.eks. defekte lyssjaker/metallrister) for mange. Ved utbedringsarbeid og omlegging må det sikres at det gjøres en vurdering av universell utforming (se punkt D). For områder med kritisk dårlige forhold må utbedring tilstrebes uten å vente på mer omfattende standardhevinger.

Butikker og bygninger kan ha utilfredsstillende tilgjengelighet (terskler; trapp; manglende rampe; dør; heis, nivåforskjeller innen en etasje; behov for automatisk døråpner; manglende HC-toalett). Da kan det være aktuelt å komme med en henstilling til ansvarlige (gårdeiere o.a.) om å foreta utbedring. Finansielle gulrøtter kan neppe skade.

UU/bydel bør vurdere om det er formålstjenlig med spørreundersøkelser eller andre former for kartlegging av for eksempel tilgjengelighet til butikker, kaféer og restauranter.

På sikt bør det sentralt kunne etableres finansieringsmuligheter for å støtte slike lokale tiltak.

UU/bydel må kunne bistå ved søknad om finansieringsmidler for utbedring av universell utforming, både for kommunale og private bygninger, og må ta opp på sentralt hold at betydelig større midler settes av til slike formål.

UU/bydel bør i møte med TET diskutere hvordan det kan sikres og følges opp at det blir etablert HC-plasser også av private parkeringsleverandører/P-plasshåndhevere.

Blokkering av HC-plasser må følges opp med spesielt raske og strenge reaksjoner. Dette måtas inn i kommunale kontrakter med private parkeringsleverandører/P-plasshåndhevere.

Utvalget vil anbefale at det utarbeides et positivt ”Tilgjengelighetskart” som kan ligge på nett og til utdeling i alle kommunale tiltak og institusjoner. I kartet framheves steder, strekninger og løsninger som er spesielt godt tilrettelagt. Vi mener dette ville gi en positiv vinkel på arbeid for bedring av universell utforming, ikke minst for å få næringslivet på banen.

Tilgang til kollektivtransport

Det bør være lydvarsling på bydelens holdeplasser. Noen stoppesteder er tilrettelagt for av- og påstigning som gjør reiser enklere også for bevegelseshemmede. Arbeidet bør videreføres.

Så langt mulig må det tilstrebes at tilgjengelighet til kollektiv transport er god for alle brukere. Dette vil også innebære etablering av *ledelinjer* for synshemmede.

Vinterperioden

Gårdeier er ifølge politivedtekter pålagt å rydde tak for snø og is ved behov, og å varsle om fare for takras; om nødvendig sperre for ferdsel under takrydding.

Varsling av fare for takras må ikke være til hinder for de gående, og den må være slik utformet og plassert at også synshemmede blir varslet.

Det finnes flere gode varslingssystemer som er lett å få tak i (for eksempel: kraftige 1,5m lange varseltråder av rød/hvit nylonforsterket plast, som også varsler synshemmede). Avviser skal monteres slik at varseltrådene henger i hode/skulderhøyde og at stangen går klar av alle typer trafikk (måkemaskiner etc.).

Selv om utviklingen går i retning av bruk av bedre avvisere, er det langt igjen!

Det bør vurderes om bydelen (Servicekontoret) kan være behjelpelig med å selge eller leie ut "godkjente" avvisere, eller å skaffe håndverker for å få montert avvisere.

Måking/strøing/salting av glatte fortau er en plikt for gårdeier; men overholdes ikke alltid. Tvangsrydding av risikable tak bør utføres i større grad og tempo. UU/bydel bør ha nær kontakt med TET i slike saker.

UU/bydel bør sørge for at det før vintersesongen utdeles en folder med informasjon til gårdeiere om: kommunale krav (og eventuelle lokale krav) til varsling og avvisere ved takrasfare; politivedtektenes bestemmelser om rydding av tak; gårdeiers ansvar for snømåking og strøing/salting ved behov.

Parkeringsplasser for handikappede må ikke benyttes for deponering av snø ved snørydding. Det er altfor lett vint å lempe snøen ned på "ledige" HC-plasser.

G. Gatepatroljering og inspeksjoner

Utvalget synes det er aktuelt å etablere og/eller forsterke "gatepatroljering" for regelmessig inspeksjon og rapportering til UU/bydel om uheldig bruk av offentlige områder. Om vinteren kan det være gunstig med en form for "patroljering"/inspeksjon for å bidra til at gårdeier overholder sine snøryddingsplikter og bruk av avvisere (type og plassering).

Et samarbeid med BydelsRusken, eller andre tiltak, bør vurderes. Også et nærmere samarbeid med trafikkbetjenter fra TET synes naturlig å få etablert. I tillegg vil det være gunstig om UU/bydel av og til ved selvsyn får observert områder med dårlig tilgjengelighet.

UU/bydel bør ta kontakt med TET for avklaring av samarbeid. Dette kan tas opp i et møte som foreslått av TET. Tilsvarende bør samarbeid diskuteres med BydelsRusken og andre.

Rapportering/registrering av uheldig bruk av områder er mest aktuelt for: steder med feilaktig plassering av stoler og bord ved uteservering; uheldig sykkelparkering; problematisk plassering av vareutvalg utenfor butikker etc. Dessuten vil det være gunstig å få kartlagt andre fysiske hindringer av varig eller midlertidig karakter.

Det er nødvendig med en innskjerping overfor leietakere som bryter avtale om leie av fortau. Omtale av slike forhold tas inn i info-materiell til leietakere og/eller generell brosjyre til bydelen.

Uheldig plassering av bord og stoler ved kafedrift kan motvirkes ved å vise til leiekontrakt. Derimot er det ingen ordning med leiekontrakt, og derfor ingen kontrakt å vise til, for andre måter å breie seg på (vareutvalg utenfor butikk). Men politivedtekter og etatsregler bør kunne vises til for de som ikke er leietakere.

Rapportering må foregå på en enklest mulig måte. Standardiserte rapportskjemaer bør benyttes: med avkryssing for dato, adresse, eier (om det er kjent), type hindring etc.

UU/bydel bør rapportere til aktuelle etater om behov for endring av rutiner eller forskrifter for lettere å få til ombygging eller annen type eliminering av fysiske eller ikke-fysiske hindringer.

H. Rammebetingelser for universell utforming

UU/bydel bør kunne bistå gårdeiere (eller andre ansvarlige) ved søknad om økonomisk støtte til forbedringstiltak. Det finnes egen støtteordning for borettslag mv der det er mange eldre og bevegelseshemmede. Andre ordninger kan antas å komme på plass etter hvert som lov og forskrifter begynner å virke.

UU/bydel kan ta initiativ til å ta opp med sentrale myndigheter og/eller etater at det må settes av langt større midler til utbedring av universell utforming, ikke bare for nye prosjekter.

Finansiering av universell utforming lokalt kan kanskje styrkes noe hvis bydelen har muligheter for direkte bøtelegging, spesielt ved alvorligere overtredelser (dagbøter etc.). Om dette ikke er mulig å få til, forventer vi enda større aktivitet av dagens parkeringsvakter.

UU/bydel bør undersøke sentralt om midler fra innkomne bøter (brudd på tilgjengelighetsforskrift), på visse vilkår, kan overføres til bydel øremerket utbedring av universell utforming.

Utvalget er kjent med at Oslo kommune har satt av en pott (p.t. 20 mill. kr). Utvalget har ved henvendelse til Handikappprosjektet/Omsorgsbygg fått vite at det ikke er formelle tidsfrister for søknad, men at penger deles ut ca. 3 ganger per år (neste gang i juni 2009). Informasjon om dette har utvalget sendt til de som i spørreundersøkelsen meldte inn konkrete ønsker.

UU/bydel må følge opp alle muligheter for finansiering av utbedring av utforming som ikke er universelt tilfredsstillende, og herunder også stimulere til at det søkes om midler fra årlig pott (p.t. 20 mill.) til kommunale bygninger som er eldre enn 10 år.

UU/bydel bør gå aktivt ut med informasjon om muligheter for å søke finansiell støtte, og på den måten bidra til lokal utbedring av universell utforming.

FORSLAG TIL VEDTAK:

Bydelsutvalget vil at vår bydel skal framstå som en foregangsbydel innen universell utforming. Bydelsutvalget gir sin støtte til arbeidet som er påbegynt i bydelen, i tråd med intensjonene i Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven av 1/1-2009; Strategiske planer for universell utforming for Oslo kommune, Samferdselsetaten, Plan- og bygningsetaten, Trafikketaten m.fl.; handlingsplaner i etatene; og forskrifter (vedtatt eller under utarbeidelse).

Ansvarsforhold og oppgaver innen universell utforming i bydelen må tydeliggjøres, og arbeidet med universell utforming avspeiles i bydelens budsjetter og strategiske planer.

Organisering av arbeidet med universell utforming må styrkes. Det skal etableres og formaliseres en kontaktperson i bydelsadministrasjonen (her kalt UU/bydel) for oppfølging av UU. Selv om universell utforming vil være aktuelt i flere sammenhenger og avdelinger, er det påkrevet med en sentralisering og at stillinger allokteres til universell utforming.

I teksten foran er angitt en rekke oppgaver for UU/bydel (pkt. A-H; innrammet, kursivert).

I tillegg skal UU/bydel

1. ha offentlig kjent telefon, besøksadresse, epost-adresse; og være oppført på nettsiden
2. ta imot UU-forespørsler og henvendelser utenfra (fra firmaer, tiltak og enkeltpersoner i bydelen; fra kommunale etater og kommunale og politiske organer)
3. ta i mot og behandle søknader (f.eks. leie av fortausareal) og klager (fra naboer o.a.)
4. etablere og styrke kontakt med aktuelle kommunale etater for å sikre at bydelen – uten unødvendige forsinkelser – får tilgang til aktuell informasjon som berører bydelen. Det er viktig å sikre seg kjennskap til søknader/korrespondanse i og mellom etatene om saker i bydelen med av relevans for universell utforming
5. sørge for, i egen regi eller i samarbeid med andre, å lage opplegg for inspeksjon av områder med nedsatt tilgjengelighet og for oppfølging av inngåtte avtaler mv.
6. vurdere hvordan en type ”gatepatroljevirkosomhet” kan etableres for regelmessige inspeksjoner, gjerne i samarbeid med
 - i. BydelsRusken
 - ii. kommunale etater, spesielt trafikkbetjener fra TET
 - iii. frivillige organisasjoner eller enkeltpersoner
7. utarbeide og innføre en enkel og effektiv rapportering om uheldig bruk av offentlige områder, f. eks. avkryssingsskjemaer for dato, adresse, eier (hvis kjent), type hindring etc., for vanlig forekommende overtramp som
 - i. feilaktig plassering av stoler og bord for utekafeer;
 - ii. problematisk plassering av vareutvalg utenfor butikker etc;
 - iii. andre typer fysiske hindringer av varig eller midlertidig karakter.
8. inspisere områder med nedsatt tilgjengelighet, oppfølging av inngåtte avtaler mv.
9. følge opp forholdene omkring prosjekter i utbyggings- og anleggsfase
10. årlig utdele en trykksak – blant annet om UU – der det omtales hvordan vi ønsker bydelen vår; bruk av våre felles områder: park, fortau, plasser; hvordan firmaer/enkeltpersoner kan bidra; hvilke hovedregler man har for UU og UU-oppfølging; hvor og hvordan problemer kan meldes inn.
11. vurdere om det er behov for et mer permanent Råd for universell utforming. Dette må ses i sammenheng med oppgaver for andre råd og utvalg i bydelen
12. vurdere om arbeidet med universell utforming kan styrkes ved å etablere en hederspris eller et høythengende diplom (årets beste tiltak/tilrettelegger/servicevillighet?; eller en parallell til ”Vertskapsbevis”), med mulighet for næringslivet til å framheve seg.

Referanseliste

NB. Referansene i listen er sortert på kildenes plassering (Staten – Oslo kommune – Etatene (Samferdselsetaten, Plan- og bygningsetaten, Trafikketaten, Eiendoms- og byfornyelsesetaten, Helse- og velferdsetaten) – Grünerløkka – Andre bydeler – Utenbys – Organisasjoner.

STATLIG (og annet overordnet)

Universell utforming i plansaksbehandlingen. Gratis temapakke med sjekklister, rutiner og andre hjelpemidler for å inkludere universell utforming i planleggingen (FFP, mai 2007). Utarbeidet av Norsk Kommunalteknisk forening med støtte fra Miljøverndepartementet.

<http://www.kommunalteknikk.no/getfile.php/482067.896.ewsuxxrucb/Universell+utforming+planbehandling.pdf?force=1&return=www.kommunalteknikk.no>

Universell utforming og reguleringsbestemmelser. Gratis temahefte 2008. PDF, 20 sider. Heftet er anskaffet til bydelen og kan tilsendes for kr 220 for inntil 50 eks. <http://www.kommunalteknikk.no/universell-utforming-og-reguleringsbestemmelser.4476144-41384.html>

Heftet <http://img.custompublish.com/getfile.php/681293.896.prtybprty/Universell+utforming+-+reguleringsbestemmelser.pdf?return=www.kommunalteknikk.no> inneholder tips, erfaringer og gode råd knyttet til Universell utforming og forslag til reguleringsbestemmelser og er en av flere delrapporter som er initiert av pilotkommuneprosjektet. Heftet er ment å gi inspirasjon og ny erfaring, samt være et hjelpemiddel til kommunale saksbehandlere, forslagstillere/utbyggere og andre interesserte i forbindelse med utbyggingsprosjekter i kommunene. Innholdet i heftet er basert på innspill, dokumenter og kommentarer fra deltakerne i pilotkommunene, men også andre organisasjoner som har jobbet med Universell utforming har bidratt med sin kompetanse. Rapporten er en av foreløpig tre delrapporter som er initiert av pilotkommuneprosjektet.

Samfunnsøkonomisk vurdering av universell utforming. Et forprosjekt. Frode Kann og Jon Guttu; NIBR-notat: 2005:118; Prosjekt: O-2247. "Samfunnsøkonomi i universell utforming".

Oppdragsgiver: Miljøverndepartementet. Prosjektleder: Arvid Strand

<http://en.nibr.no/uploads/publications/6e481929233b7a1aef38ca5020c7125c.pdf>

Premisser for og vurdering av muligheten for å konkretisere samfunnsøkonomiske aspekter ved gjennomføring av universell utforming, samt forslag til hvordan slike analyser kan gjennomføres.

Regjeringens visjoner og tiltak for å bedre omgivelsene generelt for folk flest, og fremkommeligheten for funksjonshemmede spesielt. Mai 2009.

<http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Planer/2009/Norge%20universelt%20utformet%202025%20Originaldokument.doc>

OSLO KOMMUNE - SENTRALT

Oslo kommunes strategiske plan for universell utforming. (Vedtatt 1. april 2009; med endringer)

[http://www.byrådsavdeling-for-byutvikling.oslo.kommune.no/getfile.php/byr%C3%A5dsavdeling%20for%20byutvikling%20\(BYU\)/Internett%20\(BYU\)/Dokumenter/Planen_vedlegg_til_byraadssak.pdf](http://www.byrådsavdeling-for-byutvikling.oslo.kommune.no/getfile.php/byr%C3%A5dsavdeling%20for%20byutvikling%20(BYU)/Internett%20(BYU)/Dokumenter/Planen_vedlegg_til_byraadssak.pdf)

OSLO KOMMUNE – SAMFERDSELSETATEN

Strategisk plan for Samferdselsetaten 2008 – 2011

[http://www.samferdselsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/samferdselsetaten%20\(SAM\)/Internett%20\(SAM\)/Dokumenter/strategiskplan2008-2011_web.pdf](http://www.samferdselsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/samferdselsetaten%20(SAM)/Internett%20(SAM)/Dokumenter/strategiskplan2008-2011_web.pdf)

Samferdselsetatens handlingsplan for universell utforming 2009 – 2012.

[http://www.samferdselsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/samferdselsetaten%20\(SAM\)/Internett%20\(SAM\)/Dokumenter/20081202_Handlingsplan_UUceversj.pdf](http://www.samferdselsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/samferdselsetaten%20(SAM)/Internett%20(SAM)/Dokumenter/20081202_Handlingsplan_UUceversj.pdf)

Samferdselsetatens nettside for stoff knyttet til universell utforming

http://www.samferdselsetaten.oslo.kommune.no/universell_utforming/

Universell Utforming – Lover og veiledningsmaterie Oppdatert 18.09.2008
http://www.samferdselsetaten.oslo.kommune.no/universell_utforming/article121526-31421.html?articleID=121526&categoryID=31421&printMe=1

Henvisning til mange linker: Begrepsavklaring; nettsider fra myndigheter og Norske arkitekters landsforbund; Lovdata; Vegloven; Plan- og bygningsloven; Ny plan- og bygningslov fra 1/7-09; forskrifter, rikspolitiske retningslinjer for UU; ny diskriminerings- og tilgjengelighetslov fra 1/1-09; vei/gatenormaler; standarder (<http://www.standard.no>); veiledere (ny versjon kommer i juni 2009).

Link til gatenormaler (Samferdselsetaten). (F.eks. fortausbredde, nedsenkinger etc.).
<http://www.samferdselsetaten.oslo.kommune.no/gatenormaler/article29716-9038.html?articleID=29716&categoryID=9038&printMe=1>

OSLO KOMMUNE – PLAN- OG BYGNINGSETATEN

Omlægging av trafikk mv i Thv. Meyers gate fra Grüners gate til Seilduksgata.
Reguleringssak; oppdatert planbeskrivelse.
<http://web102881.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?fileid=1913285>

OSLO KOMMUNE - TRAFIKKETATEN

Evaluering av befarings; Trafikketaten/Kontrollseksjonen og Blindeforbundet; 28.10.2008

- o Kontroll - oppfølgingsliste av fremkommelighet på fortau; Bydel Grünerløkka
- o bilde

epost 18/6-07 om Trondheimsvn / Heimdalsgt

Fra: vigdis.johansen@tet.oslo.kommune.no; Til: <eigil.jakobsen@bga.oslo.kommune.no>
Emne: butikk som har tatt hele fortauet til sine frukt / grønnsaker. Dialog mislykket.
Bilder: 3 stk. 100_2433 til 100_2435

epost 13/5-08 om Thv. Meyers gate mv.

Fra: vigdis.johansen@tet.oslo.kommune.no; Til: <eigil.jakobsen@bga.oslo.kommune.no>
Emne: tillatelse på bruk av fortau (sykler, kafe- og utstillingsbord)
Bilder: 4 stk. 100_2777 til 78 og 100_2780 til 81

epost 8/5-07 om Trondheimsveien 12-14 og 21

Fra: vigdis.johansen@tet.oslo.kommune.no; Til: <eigil.jakobsen@bga.oslo.kommune.no>
Emne: også om trafikketatens sanksjonsmuligheter
Bilder: 4 stk. 300_0051 til 53 og 55

”Trafikketaten har ikke noen myndighet til å andre sanksjoner enn det vi har gjort nå. Vår myndighet er å kunne ilegge gebyr for forsøpling og stående reklame som er til hinder eller fare. Vi skal selvfølgelig følge med i utviklingen på stedet og gi tilbakemeldinger til dere på de forhold vi anser som klanderverdig, men (..) utenfor vårt myndighetsområde”.

OSLO KOMMUNE – EIENDOMS- og BYFORNYELSESETATEN

Leie av areal på fortau og i gågater – Eiendoms- og byfornyelsesetaten – Oslo kommune. 2005.
http://www.eiendoms-og-byfornyelsesetaten.oslo.kommune.no/torg_fortau_og_gagater/areal_fortau_og_gagater/article42269-13762.html?printMe=1

OSLO KOMMUNE – HELSE- og VELFERDSETATEN

Søknad om tilskudd. Borettslag, sameier, gårdeiere og kommunale boligforvaltere kan søke tilskudd til generelle tilgjengelighetstiltak. **Årets søknadsfrist er 20. mars 2009.** Helse- og velferdsetaten forvalter en kommunal tilskuddsordning som skal bidra til gjennomføring av tiltak som bedrer tilgjengeligheten i fellesarealer i boliger hvor det bor flere eldre eller funksjonshemmede.
<http://www.helse-og-velferdsetaten.oslo.kommune.no/article80404-6472.html?articleID=80404&categoryID=6472&printMe=1>

GRÜNERLØKKA

Strategisk Plan 2008 – 2011. Bydel Grünerløkka. En mangfoldig bydel i endring.

Universell utforming – forslag om tverrpolitisk arbeidsgruppe. Råd for funksjonshemmede (Grünerløkka) i møte 22.10.08. Forslaget behandlet i BU 17/12-08 og i Byutviklingskomiteen 19.01.09.

ANDRE BYDELER

Kommentarer til Oslo Kommunes strategiske plan for universell utforming. Rådet for funksjonshemmede i bydel **Frogner**, 2008.

Spørreundersøkelse. Økende forståelse for framkommelighet mv. i Frogner. En spørreundersøkelse for funksjonshemmede blant partienes 1. kandidater til BU. 07.09.07.

<http://www.nhf.no/printable.asp?id=53852&it=20>

Deputasjon, Oslo kommunes strategiske plan for universell utforming. Bydel **Sagene**. 27.01.09

UTENBYS

Forslag til reguleringsbestemmelser (bydel i Bergen) (Vista Utredning AS; 47s.; s. 39-47)

http://www2.arkitektur.no/files/file68939_universell_utforming_i_ulike_planniva_edel_heggem_vista_utredning.pdf

Vilkår for bruk av kommunal grunn til uteservering (3 sider)

(Vedtatt i Stavanger formannskap den 09.12.04 sak 3328/04)

[http://www.stavanger.kommune.no/e-services/tjenester.nsf/SVGalle/C2035DDD6CFED621C1256F97004651D7/\\$FILE/Vilk%C3%A5r.pdf](http://www.stavanger.kommune.no/e-services/tjenester.nsf/SVGalle/C2035DDD6CFED621C1256F97004651D7/$FILE/Vilk%C3%A5r.pdf)

ORGANISASJONER

Befolkningsundersøkelse: Uhell og farlige situasjoner på grunn av bygningsmessige forhold. Utarbeidet for Norges blindforbund av Synovate. April 2008.

<http://www.blindforbundet.no/CDA/viewfile.aspx?id=2927>

epost 9/2-09 fra Blindeforbundet. Krav om universell utforming knyttet til utstedelse av skjenkebevilgning. Henv. til Østkantavisa/BU Grünerløkka og til Synovate-undersøkelsen

Retningslinjer for tilgjengelighet til innhold på nett (Web Content Accessibility Guidelines)

http://en.wikipedia.org/wiki/Web_Content_Accessibility_Guidelines

MANDAT

Bydelsutvalget har vedtatt følgende mandat for arbeidsgruppa:

1. Arbeidsgruppen skal ha 3-4 medlemmer

2. Arbeidsgruppens mandat:

- fysisk gjennomgå aktuelle områder og strekninger, samt problemstillinger, der tilgjengelighet og fremkommelighet kan være utilstrekkelig
- det tas utgangspunkt i Strategisk plan 2008-2011, notater og henvendelser fra Eldreråd, Råd for funksjonshemmede, Blindeforbundet, og andre relevante grupper og organisasjoner, kommunale etater, samt enkeltpersoner
- fokus kan være på frittstående gjenstander som reklame, blomsterkrukker, matvarekasser. Det skal også vurderes ulike former for varsel mot snøras etc (om arbeidet foregår i perioder uten at slike er utplassert). I tillegg vurderes mer fast plasserte gjenstander der andre løsninger kan bedre tilgjengeligheten

3. Forslag til gjennomføring:

- oppstart av arbeidet kunngjøres i lokal presse i januar 2009, med adresse for evt henvendelser
- et planleggingsmøte – sammen med representant(er) for Rådet for funksjonshemmede
- befaring på aktuelle strekninger/områder. Minibuss settes opp ved behov
- dialog med næringsdrivende
- Arbeidsgruppens leder lager referat/oppsummering, evt med tilleggsmomenter
- Gruppen holder 1-2 møter for diskusjon; utkast til notat
- underveis kan benyttes epost-korrespondanse mellom medlemmene
- ferdig notat med tiltaksforslag fremmes for BUK/BU innen 15. mai 2009

4. Kompensasjon:

- møter og befaring (forutsatt minst 3-4 timer) kompenseres som for møter i komiteene
- ekstraarbeid/skriving (for leder) kompenseres med en timesats = 1/4 av møtesats

Oversikt over info fra kommunale tiltak mv. – som respons på spørreundersøkelse og eposter fra utvalget.

nr	Etat/ tiltak	kontaktperson (svar)	epost-adresse	Tema (sp.us.: spørreundersøkelse)	Innhold og oppfølging
1	OBY/ Handikapprosjektet	Jan Tore Lindskog (e: 8/5)	jan-tore.lindskog @oby.oslo.kommune.no	Info om støtte	Svar på epost 7/5-09: pott 20 mill til HC-tiltak, 3x/år, ikke søkn.frist
2a	SAM	Trine Presterud (e: 17/4; 28/4; 30/4)	trine.presterud @sam.oslo.kommune.no	generelt svar på sp.us.; forslag om møte	viser til Strategisk og handl.plan; UU legges inn i alle prosjekter; møte uke 24
2b	SAM	Rune Foss (e: 23/2)	rune.foss @sam.oslo.kommune.no	UU ved grave/ arbeidstillatelser	viser til SAM-nettside med linker til leie av gategrunn
3	PBE/ Kundesenteret	Stig Knutsen (e: 24/2; 27/2)	kundesenteret @pbe.oslo.kommune.no	UU-krav: byggeperioder UU-krav: saker i arbeid	forvaltes ikke av PBE. Kanskje Politiet eller Arbeidstilsynet? Usikkerhet. Avventer forskrifter
4	TET	Atle Rønning og Vigdis Johansen (30/4)	@tet.oslo.kommune.no	generelt svar på sp.us.; info om kontrolloppg.;	spm ikke relevante for TET; møte med bydelen? god info om kontrolloppgaver
5	Boligbygg Oslo KF	ergotp.May-Liss Daljord (brev 28/4)	mayld@boligbygg.no		påbegynt kartlegging av status våren 2008
6	Undervisnings- bygg Oslo KF	Stian Pettersen (brev 27/4)	Stian.Pettersen @ubf.oslo.kommune.no	Svar på sp.us.: generell info; krav og spesifik.; tilstand; tiltaksplaner	3 vedl. ”Kravspesifikasjon 2009” for: idretts/svømmehaller; skoleanlegg; styring tekniske anlegg
7a	KUL/ Deichmanske	Kenneth Langaas (brev 30/4)	kennethl@deichman.no	Svar på sp.us.	UU-ønsker: HC-toalett; HC-P-plass; skilting. Utvalg: sendt info om HC-midler
7b	KUL/Byarkivet	Tore Somdal-Åmodt (brev 30/4)	-	Svar på sp.us.	automatisk døråpner (hoveddør, inngang lesesal). Utvalg: sendt info om HC-midler
7c	KUL/Schouskvartal	Lena C. Amdal			
8	EBY	Atle Røiom (e: 20/2)	atle.roiom @eby.oslo.kommune.no	bygge- og gravearbeid	viser til retningslinjer hos SAM; nettverksgruppe etablert (se SAM, nett)